

VIVIAN MAIER: OMAKUVA JA SEN VARJO

NÄKÖKULMIA

NÄYTTELYYN

SUOMEN
VALOKUVA
TAITEEN
MUSEO

Vertailu

OMAKUVA PEILISSÄ	OMAKUVA VALOKUVASSA
Liikettä ei voi pysäyttää	Liike pysähtyy
Kuva vaihtuu	Kuva pysyy samana
Kuvaa ei voi kiinnittää	Kuva kiinnitetään
Rajattu	Rajattu
Heijastus	Heijastus / projektio
Kahdentuminen	Kahdentuminen
Heijastaa väärinpäin	Heijastaa oikeinpäin kehitettynä
Ei luonnon tuottama	Ei luonnon tuottama
Johdettu luonnonilmiöstä	Johdettu luonnonilmiöstä
Vanitas	Vanity
Totuus?	Totuus?
Jatkuva aika	Ajan katkos
Paikkaan sitoutumaton, mutta esineeseen sidottu	Paikkaan sitoutumaton, mutta materiaan sidottu
Nykyhetki	Mennyt hetki
Kehon läsnäolosta riippuvainen	Kehon läsnäolosta riippumaton

HYVÄ LUKIJA

Näyttelyn *Vivian Maier: Omakuva ja sen varjo* valokuvista nousevat teemat haarautuvat moniin suuntiin. Tämä vihkonen tarjoaa sinulle erilaisia toiminnallisia näkökulmia näyttelykokemuksen tueksi. Oletpa liikkeellä yksin tai yhdessä, löydät aukeamilta pohdittavaa ja harjoitteita sovellettavaksi suoraan näyttelytilassa. Teksteissä käsitellään peilikuvaa, katseen valtaa sekä omakuvan erilaisia rooleja.

Viimeiseltä aukeamalta löydät leikkisiä harjoitteita lapsille ja lapsenmielisille. Voit myös ottaa vihkosen mukaasi muistoksi ja jatkaa sen avulla näyttelykokemusta museovierailun jälkeen.

Nautinnollisia hetkiä valokuvan parissa!

KASTEHELMI KORPIJAAKKO
museolehtori

P.S. Mitä mieltä olet tästä vihkosesta?
Otamme ilolla palautetta vastaan osoitteeseen
kastehelmi.korpijaakko@fmp.fi

Vihkon graafinen suunnittelu: Anna Neva

Kannen kuva: *Vivian Maier: October 18, New York, 1953.*

© Estate of Vivian Maier, Courtesy of Maloof Collection and Howard Greenberg Gallery, NY.

NÄKYVÄMMÄKSI TULEMISESTA

*Kuvastimesta minua vastaan
sinä katselet, ihmeellinen.
Minä ymmärrän ainoastaan :
Minä en ole siinä, en.*

Kaarlo Sarkia (1902—1945)

Peili ei sisällytä itseensä kuvaa, eikä se siis ilman kohdetta esitä kuvallisesti mitään muuta kuin itseään, hopeaista lasipintaa. Jos esitetään yleinen kysymys, mikä on peilissä näkyvä kuva, niin vastaus olisi varmasti mitä milloinkin. Peilikuva on riippuvainen kohteestaan, jota se heijastaa. Jos peilistä otetaan tai maalataan kuva, suhteemme siihen latautuu. Peili voi silloin olla vaikkapa turhamaisuuden, narsismin, itseivalluksen tai ajan kulumisen kielikuva.

Peili tarjoaa maagisen ulottuvuuden piilotetun todellisuuden esiintuojana, sillä sen avulla voimme katsella itseämme silmiin. Voisiko valokuvan tai valokuvallisen ajattelun edeltäjäksi ajatella peiliä tai heijastusta? Voisiko valokuva olla henkiseltä perimältään kuin pysähtynyt, itsepintainen peilikuva?

Ajatellaan tätä hetki. Ajatellaan, että valokuva ja peili kytkeytyvät tavalla tai toisella samankaltaisen visuaalisen esittämisen ja katseen piiriin. Nähdessämme valokuvan itsestämme tai oman peilikuvamme, voimme ajatella tulevamme uudella tavalla näkyväksi niin itsellemme kuin toisillemmekin. Sekä peilikuva että valokuva antavat meille erilaisen visuaalisen käsityksen omasta ulkomuodostamme kuin se kuva, joka piirtyy näkökenttäämme välittömän tarkastelun kautta.

Harjoite

1. Kiinnitä huomio siihen, mitä näköhavaintoja voit tehdä itsestäsi ilman apuvälineitä. Välittömän näkemisen kautta voit kenties nähdä sumeana silmien välissä nököttävän nenän, osan hiuksistasi riippuen niiden pituudesta sekä itsesi rintakehästä alaspäin. Kiertämällä päätä sivusuuntiin voit nähdä olkapääsi ja ehkä osan selästäsi.

2. Pyydä toista henkilöä toimimaan kuin peilikuvanasi ja kertomaan sinulle mitä ”kuvassasi” näkyy. Vertaa kokemusta siihen tilanteeseen kun katsot itseäsi peilistä.

3. Tarkastele peilikuvaasi ja vertaa sen välittämää kuvaa aiempiin mielikuviisi ja havaintoihisi.

4. Ota valokuva itsestäsi tai pyydä läheistäsi kuvaamaan sinut. Tarkastele valokuvaa ja vertaa sen välittämää kuvaa välittömän tarkastelun, kuvailun ja peilin heijastuksen tarjoamiin havaintoihin.

Millä tavalla nämä erilaiset havaitsemisen mahdollisuudet rakentavat tai muuttavat ymmärrystä itsestäsi?

KIRJOITAJASTA Noora Isoeskeli (1982) on suomalainen valokuvataiteilija, joka pohtii työskentelyssään näkemisen valokuvallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Hänen opinnäytetyönsä ”Näennästä” (2019) Aalto-yliopiston valokuvataiteen maisteriohjelmassa lähestyy mm. peilin ja valokuvan välistä problematiikkaa.

KUVA JA KATSE

Mitä näet tai koet? Miten näet tai koet? Kun katsomme kuvia, kiinnitämme aluksi huomiota usein hyvin samankaltaisiin asioihin. Toisin kuin arkielämässä usein ajatellaan, asiat eivät välttämättä kuitenkaan ole sitä, miltä ne ensivaikutelman perusteella näyttävät. Tämä korostuu, kun kuvien äärellä puhutaan katseesta. Katseella tarkoitetaan sitä, mitä ja miten katsoja näkee tai kokee, sekä miten kuva esittää kohteensa.

Katsominen on aktiivista suhteutumista ympäristöömme ja toiseen. Katse sisältää siis näkemiemme asioiden lisäksi myös tulkintaa ja valtaa: se on joko tiedostettu tai tiedostamaton valinta suhtautua kohtaamaansa asiaan tietyllä tavalla. Katse on ikään kuin henkilökohtainen suodatin. Kun katsoo valokuvaa, suodattimia on silloin vähintään kaksi: valokuvaajan ja katsojan näkökulmat.

Joskus vaikutusvaltaisista katseista voi kehittyä laajalle levinnyt, toistettu tapa katsoa ja nähdä tiettyjä asioita, joista esimerkkejä ovat orientalismi (eli länsimaalainen alentava suhtautumistapa Lähi- ja Kaukoidän kulttuureihin) tai haitallisen maskuliinisuuden katse (eli heteromiehiin kulttuurisesti joskus liitetty tapa nähdä naiset nautinnon lähteenä ja seksuaalisoinnin kohteena; joskus nimeltään myös ”mieskatse”).

Jokaisella meillä on omanlainen katseemme, joka ulottuu paljon laajemmalle kuin kuvien katsomiseen. Osa siitä on ympäristön määrittämää, osa on opittu muilta, ja osa johtuu omista elämänkokemuksistamme. Omaa katsettaan on palkitsevaa oppia tarkastelemaan, sillä sen myötä voi myös kehittää ja muuttaa omaa tapaansa hahmottaa asioita.

KIRJOITTAJISTA Aapo Raudaskoski ja Jemina Lindholm ovat kuvataidepedagogeja, jotka ovat erityisen kiinnostuneita pohtimaan queerfeminismiin ja kriittiseen vammaistutkimukseen liittyviä ilmiöitä. He vetävät yhdessä Queer + Crip -teemaopastuksia ja keskustelutyöpajoja Valokuvataiteen museon näyttelyissä.

Harjoite

1. Katso kuvaa tai kuvasarjaa rauhassa.

- Mitä näet ja missä järjestyksessä?
- Tee näkemistäsi asioista lista:

- Miksi luulet, että kiinnitit juuri näihin asioihin huomiota?
- Minkälaisia asioita huomasit ensimmäisenä?

2. Tarkastele kirjoittamaasi listaa. Onko mahdollista eritellä, mitkä tekemistäsi huomioista ovat

- yksiselitteisiä ja mitkä puolestaan sisältävät tulkintaa?
- Mitkä asiat voisivat itse asiassa olla toisin tai jotain muuta kuin ajattelit ensimmäisenä niiden olevan?
- Entä huomaatko listasta jonkin juuri sinulle ominaisen tavan katsoa asioita?

3. Haasta itseäsi:

- tunnistatko, mistä oma katseesi tulee? Miten oma henkilöhistoriasi tai yhteiskunnan valtarakenteet vaikuttavat tämän kuvan tai kuvasarjan äärellä siihen, mitä näet ja miten näet?
- Näemme lähes aina tuttuja asioita, kun taas täysin tuntemattomat asiat jäävät huomaamatta. Tähän voi auttaa kuvittelu: Mitä kuvassa ei näy? Mitä kuvassa saattaa olla, vaikka sitä ei heti huomaisikaan? Mitä kuvan ulkopuolella on?

4. Jos olet seurassa, jakakaa ajatuksia keskenänne!

OMAKUVA - KENEN KUVA?

Omakuvalla on monta roolia. Se voi olla niin itsetutkiskelun, itseilmaisun kuin tarinankerronnan väline. Kenelle omakuva on olemassa? Mitä omakuvaan lopulta tallentuu? Voiko omakuva olla myös poliittinen kannanotto? Tarina, joka omakuvasta välittyy, on sinun omasi, mutta maailma, johon se kytkeytyy, on jaettu.

Omakuva on yksi tapa hallita ja jäsentää tarinaa itsestäsi itsellesi ja muille. Toisaalta valokuvaan tallentunut omakuva antaa sinulle mahdollisuuden katsoa itseäsi, palata menneeseen hetkeen jossa olit läsnä ja tietoinen itsestäsi.

Vivian Maier: © Estate of Vivian Maier, Courtesy of Maloof Collection and Howard Greenberg Gallery, NY.

Harjoite

Ota omakuva

- jossa on valo-efekti
- joka on kuva siluetistasi
- jonka tausta kertoo sinusta
- jossa näyt heijastuksena
- jossa näkyy sinusta jokin yksityiskohta tai osa-rajaus
- jossa hassuttelet
- aina mennessäsi nukkumaan
- jossa näyt jonkin esineen lävitse
- joka on mustavalkoinen
- jossa on mukana lempivärisi
- viikon, kuukauden tai vuoden jokaisena päivänä
- joka heijastaa menneisyyttäsi ja mahdollista tulevaisuuttasi
- joka näyttää sinut sellaisena kuin naapurisi näkee sinut
- joka korostaa vahvuuksiasi
- joka paljastaa heikkoutesi
- sinulle tärkeän ihmisen kanssa
- sinulle tärkeän maiseman kanssa
- joka näyttää sinut sellaisena kuin haluaisit tulla nähdyksi
- joka näyttää sinut roolissa, joka määrittelee sinua
- josta välittyy haaveesi
- joka näyttää salatun, piilotetun puolesi
- joka korostaa luonteesi tai käytöksesi ristiriitaisuuksia
- jossa olet hämmentynyt

Kenelle tietoisesti tai tiedostamatta kuvasit omakuvasi?

Kenelle haluaisit tai voisit sen näyttää?

Miten luulet kuvan katsojan reagoivan kuvaan?

Miten toivoisit kuvan katsojan reagoivan?

Kiinnostutko? Tilaa työpaja! *Monipuolinen muotokuva* -työpajassa tutustutaan näyttelyihin ja lähestytään valokuvaten muotokuvaa tarinankerronnan ja identiteetin rakentamisen näkökulmasta.

MUSEOSSA SAA LEIKKIÄ!

Olet ehkä kuullut, mitä kaikkea museossa ei saa tehdä. Ei saa juosta. Ei saa koskea teoksiin. Ei saa huutaa eikä riehua. Nämä kiellot ovat tarpeen, sillä museossa on usein esillä hyvin arvokkaita ja herkkiä teoksia tai esineitä.

Voiko museossa sitten leikkiä? Museo on mukava paikka rauhallisille leikeille ja mielikuvitusmatkoille. Museoleikki voikin sisältää esimerkiksi kuiskailua, hiiviskelyä, valpasta tarkkailua ja uneksintaa. Tässä sinulle muutama ehdotus leikiksi! Jos taas keksit oman leikin, vinkkaa siitä meille jättämällä palautetta museon palautelaatikkoon.

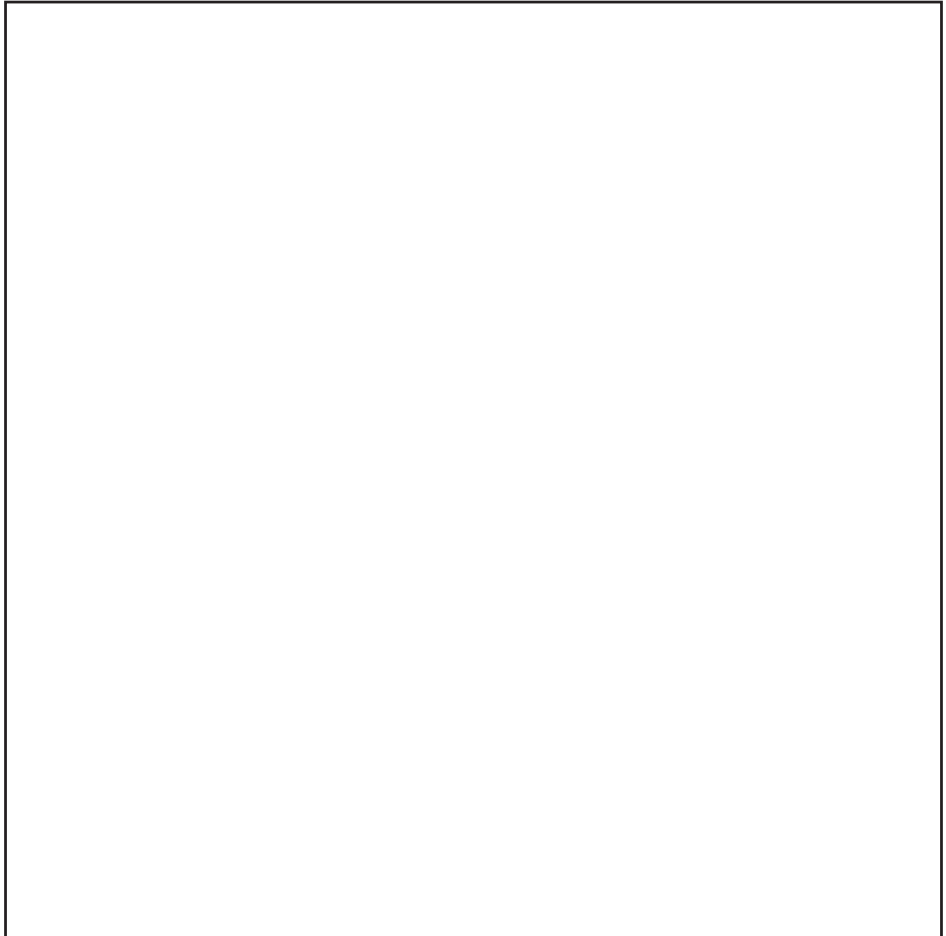
PEILI

Ota kätteesi peili ja tutki näyttyäsi peilin avulla. Millaisia yksityiskohtia peili heijastaa, joita et heti huomannut? Millaisien omakuvien peili heijastaa sinusta tänään? Laista peiliä kammennelle. Mikä ikinä peilistä heijastuukaan, on se sinulla, nyt hetken kädessä. Jos sinulla kaverilla tai läheisellä on kamera mukana, voit ottaa kuvan kädestäsi, joka peitelee peiliä josta heijastuu mikä?

AJANPYSÄYTYS

Jos sinulla, kaverilla tai läheisellä on kännykkä mukana, voitte pysäyttää sillä ajan. Menkää yhdessä mielestänne hienoimman tai hauskimman valokuvan luo ja ottakaa kuva itsestänne valokuvan kanssa. Aika kulkee eteenpäin, mutta kun palaatte kotiin näyttelystä teillä on pala mennyttä hetkeä mukanaan valokuvan muodossa!

Muistiinpanoja

KIINNOSTUTKO?

Monipuolinen muotokuva -pajassa tutustutaan näyttelyihin ja lähestytään valokuvaten muotokuvaa tarinan-kerronnan ja identiteetin rakentamisen näkökulmasta.

TILAA TYÖPAJA!

Queer + Crip -keskustelutyöpajan aikana tutkitaan näyttelyitä tavoilla, jotka haastavat normatiivisia käsityksiä maailmasta ja yhteiskunnasta.

Lisätietoa Suomen valokuvataiteen museon kokoelmista, näyttelyistä, opastuksista, työpajoista ja tapahtumista:
www.valokuvataiteenmuseo.fi
[@valokuvamuseo](https://www.instagram.com/valokuvamuseo)